

Informacija
o izvajanju priporočil za takojšnje ukrepe s strani Slovenije kot izhajajo iz 5.
Poročila Odbora strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih
jezikih (ELRMJ)

Poglavje 2: Izpolnjevanje obveznosti Slovenije iz Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih in priporočila

2.1 Hrvaščina

2.1.2 Priporočila Odbora strokovnjakov za izboljšanje zaščite in spodbujanja rabe hrvaščine v Sloveniji

I. Priporočila za takojšnje ukrepe

- a. **Priznati hrvaščino kot manjšinski jezik, ki se tradicionalno uporablja, in začeti dialog z govorniki hrvaščine za izvajanje II. dela listine.**
- b. **Spodbujati ozaveščenost o hrvaškem jeziku in kulturi kot sestavnem delu kulturne dediščine Slovenije v okviru splošnega izobraževanja in v medijih.**

Ad) a.

Leta 2011 je bila sprejeta Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, vključno s Hrvati, ki zagotavlja podlago za ustanovitev Sveta Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: Svet). Svet deluje kot posvetovalno telo, ki obravnava vprašanja, pobude in predloge pripadnikov teh narodnih skupnosti. Svet zagotavlja institucionalni okvir za dialog med predstavniki vlade in predstavniki teh narodnih skupnosti.

Zaradi daljšega usklajevanja glede imenovanja predstavnika srbske skupnosti v Svetu Vlade RS za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Sloveniji, do konstituiranja slednjega v sedanjem mandatu vlade še ni prišlo. Pričakuje se, da se bodo krovne organizacije Srbov v Sloveniji o tem uskladile v najkrajšem možnem času, kar bo omogočilo konstituiranje tega organa v naslednjih tednih.

Ad) b.

Hrvaščino se je mogoče učiti kot tuji jezik v okviru obveznih izbirnih predmetov v osnovni šoli ter v okviru dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti. *(glej tabelo 1 spodaj)*

Republika Slovenija s sredstvi državnega proračuna prek javnega razpisa financira posamezne programske vsebine medijev, ki so v javnem interesu, kamor spadajo tudi programske vsebine, ki omogočajo uresničevanje pravice do javnega obveščanja in obveščenosti tako obema narodnima skupnostima in romski skupnosti kot tudi drugim etničnim skupnostim in skupinam. Ministrstvo za kulturo je na javnem razpisu za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2020 podprlo kulturni projekt prijavitelja ZAVOD RADIO ŠTUDENT, Urbana študentska medijsko-izobraževalna platforma 2020 (99.220,00 EUR). Znotraj projekta se izvajajo oddaje, v katere so vključeni tudi zunanji sodelavci in organizacije, ki predstavljajo določene etnične skupnosti, hkrati pa imajo možnost biti obveščeni tudi v lastnem jeziku. To sta med drugim oddaji Mali granični prijelaz, mozaična oddaja v hrvaškem jeziku, ter Jugosfera.

Posebno poslanstvo na tem področju ima javna radiotelevizija. Skladno z Zakonom o Radioteleviziji Slovenija je oddajanje radijskih in televizijskih programov italijanske in madžarske narodne skupnosti, radijskih in televizijskih oddaj za romsko etnično skupnost in radijskih in

televizijskih programov za tujo javnost določeno kot dejavnost javne službe, ki jo je dolžna izvajati Radiotelevizija Slovenija. V svojih programih mora Radiotelevizija Slovenija med drugim tudi podpirati širjenje vednosti o drugih kulturah, ki so zastopane v Sloveniji, in njihovih predstavnikih. V zvezi s tem je treba poudariti, da je Radioteleviziji Slovenija v skladu z ustavo in zakonom podeljena institucionalna in programska oz. uredniška avtonomija, zato država oz. Republika Slovenija ne more in ne sme posegati v njeno programsko politiko.

Septembra 2016 je Radiotelevizija Slovenija skladno s sklepi Programskega sveta RTV SLO uvedla novo polurno radijsko oddajo, namenjeno pripadnikom etničnih skupnosti z ozemlja nekdanje Jugoslavije in vsem drugim, ki želijo širiti svoje vedenje o delovanju teh skupnosti in njihovih posebnostih. V njej se obravnavajo aktualni dogodki v Sloveniji, povezani s kulturno-umetniškimi ustvarjanjem etničnih skupin, ki v Sloveniji delujejo že dalj časa, osvetljuje pa tudi probleme, s katerimi se vsak dan srečujejo pripadniki teh etničnih skupin.

Na Televiziji Slovenija se predvaja Naglas!, oddaja Informativnega programa, namenjena etničnim skupnostim z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v Sloveniji. Spremlja življenje tako pripadnikov prve kot druge in tretje generacije priseljencev. V tej mozaični oddaji prikazujejo kulturne, znanstvene, športne in druge dosežke pripadnikov narodov, ki izvirajo z območja SFRJ, so rojeni ali živijo v Sloveniji ter so na svojih področjih uspešni.

Ministrstvo za kulturo s proračunskimi sredstvi podpira tudi programe Radiotelevizije Slovenija za tujino, v okviru katerega se predvaja tudi oddaja Alpe–Donava–Jadran, Podobe iz srednje Evrope, ki je 25-minutna mozaična oddaja (ciklus desetih petindvajsetminutnih oddaj) z najdaljšo tradicijo v Evropi. Oddaja od leta 1982 nastaja v sodelovanju regionalnih in nacionalnih televizijskih centrov Bavarske, Avstrije, Švice, Italije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije ter predstavlja edinstven projekt v evropskem medijskem prostoru. Do sedaj je bilo v oddaji objavljeno več kot 3500 prispevkov, ki obsegajo prikaz dežel in ljudi, navad, posebnosti ter zgodb o tem, kar ločuje in povezuje prebivalce na območju Alp, Donave in Jadrana. Oddaja se predvaja iz šestih studiev javnih televizij, to so: hrvaška televizija HRT, madžarska televizija MTVA, RAI Furlanija - Julijska krajina, RAI Južna Tirolska, bavarska televizija BR in Televizija Slovenija TV SLO2. Oddaja se predvaja v slovenskem, italijanskem, nemškem, hrvaškem in madžarskem jeziku. Gre za primer dobrih medkulturnih medijskih praks, ki potrjuje pomembno vlogo medijev na področju medkulturnega dialoga.

Ministrstvo za kulturo od leta 2010 izvaja Javni razpis za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju JR ESS). Sofinancirajo se projekti, ki so namenjeni pripadnikom etničnih skupnosti (to so pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti, skupnosti, opredeljenih v Deklaraciji Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji, različne druge etnične skupine ter priseljenci) in invalidom. V okviru Operativnega programa 2014–2020 se je izvedel JR ESS za leti 2018 in 2019. Sofinancirani so bili projekti, ki so bili namenjeni tako hrvaški kot srbski skupnosti v Republiki Sloveniji in so prispevali k razvoju, ohranjanju in promociji njihove kulture ter jezika.

Javni sklad RS za kulturne dejavnosti vsako leto izvede Javni razpis za izbor kulturnih projektov različnih etničnih skupnosti in priseljencev v RS (v nadaljevanju Etn), v okviru katerega financira tudi kulturne projekte skupnosti, ki so navedene v Deklaraciji Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ. Etn tako podpira projekte, ki prispevajo k ohranjanju jezika hrvaške in srbske skupnosti v Republiki Sloveniji s projekti, kot so izvedba literarnih delavnic, gledaliških predstav in gledaliških delavnic, izdaja zbornikov pesniških zbirk in revij manjšinskih skupnosti in drugo. *(glej tabelo II v prilogi)*

Splošne knjižnice se dandanes uveljavljajo predvsem kot prostor za srečevanje kultur. Večkulturni servisi niso posebne storitve knjižnic, temveč so integrirani v temeljni program dejavnosti, zato pri načrtovanju svojega dela knjižnice predvidijo posebno skrb tudi za kulturno-jezikovne manjšine. Jedro vsake knjižnice je zagotovo knjižnična zbirka (fizična, virtualna). Knjižnice se morajo ozirati po značilnostih in potrebah svojih uporabnikov, zato načrtujejo tudi kulturne dejavnosti, ki zajemajo zaščito kulturne raznolikosti in povezovanje različnih kultur,

izobraževalne dejavnosti, kot sta npr. jezikovno izobraževanje in usposabljanje za uporabo informacijske tehnologije, in različne družbene dejavnosti, ki izboljšujejo kakovost življenja ljudi na območju, na katerem knjižnica deluje (npr. razumevanje medkulturnih vsebin s predstavitvami knjig, skupinskim branjem, s knjižnimi razstavami, z uresničevanjem interkulturnih odnosov v obliki interaktivne konverzacije, večjezičnimi zbirkami, spoštovanjem različnosti, preprečevanjem socialne izključenosti, organizacijo večjezičnih spletnih informacij za etnične skupine, izmenjavo izkušenj med knjižnicami, povezovanjem knjižnic, racionalizacijo strokovnega dela itd.). Programe finančno podpirajo lokalne skupnosti.

Izpostavljamo Knjižnico Franceta Balantiča Kamnik, ki nadaljuje izgradnjo v letu 2015 zasnovane medkulturne knjižnične zbirke. Zbirko sestavlja knjižnično gradivo v bosanskem, albanskem, srbskem, hrvaškem in makedonskem jeziku. Zbirka je del projekta Jezik: moj, tvoj, naš, ki je namenjen širjenju medkulturnosti, jezikovnemu ozaveščanju in spoznavanju knjižničnih dobrih praks ter tujejezičnega gradiva. Projekt je nastal zaradi potrebe po omogočanju enakopravne dostopnosti do knjižnih zbirk in gradiva v maternem jeziku za Neslovence. Zbirka trenutno obsega že več kot 1000 enot knjižnega gradiva, časopisov, DVD-jev in zgoščenk.

Hrvaščina je bila vključena v dosedanja nacionalna programa za jezikovno politiko (2007–2011 in 2014–2018) kakor tudi v Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, ki je v obravnavi v Državnem zboru, in sicer z različnimi cilji in ukrepi za ohranjanje, razvijanje in promocijo jezika in kulture jezikovnih skupnosti v okviru jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti.

2.2. Nemščina

2.2.2 Priporočila Odbora strokovnjakov za izboljšanje zaščite in spodbujanja rabe nemščine v Sloveniji

I. Priporočila za takojšnje ukrepe

a. Priznati nemščino kot manjšinski jezik, ki se tradicionalno uporablja, in začeti dialog z govorniki nemščine za izvajanje II. dela listine.   b. Spodbujati ozaveščenost o nemškem jeziku in kulturi kot sestavnem delu kulturne dediščine Slovenije v okviru splošnega izobraževanja in v medijih.

Ad) a.

Ministrstvo za kulturo je 23. septembra 2020 ustanovilo posebno Delovno skupino za trajni dialog s predstavniki nemško govoreče etnične skupine v Republiki Sloveniji, ki je sestavljena iz predstavnikov organizacij nemško govoreče etnične skupine v Republiki Sloveniji in predstavnikov določenih ministrstev: Ministrstva za kulturo, Ministrstva za zunanje zadeve ter Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Namen delovne skupine je obravnava vprašanj pripadnikov nemško govoreče etnične skupine v Republiki Sloveniji, ki se nanašajo na delovna področja sodelujočih ministrstev, med drugim tudi na jezikovno in kulturno področje, z namenom, da se ohranja in razvija jezikovna in kulturna raznolikost.

Prva seja delovne skupine je bila 10. marca 2021; na njej se je skupina vzpostavila, predstavniki ministrstev so predstavili ukrepe in možnosti, namenjene pripadnikom nemško govoreče etnične skupine, predstavniki Zveze kulturnih društev nemško govoreče narodne skupnosti in Zveze kočevskih organizacij pa so predstavili delovanje svojih organizacij. Skupina se bo v prihodnje redno sestajala, predlogi obravnavanih tematik bodo pripravljani s strani predstavnikov nemško govoreče etnične skupine.

Ad) b.

Slovenski izobraževalni sistem ponuja vrsto možnosti za učenje nemščine, ki je drugi najbolj poučevani tuji jezik na slovenskih osnovnih in srednjih šolah. Nemščine se je možno učiti kot

prvi, drugi ali tretji tuji jezik tako v okviru obveznih kot izbirnih programov. MIZŠ sofinancira tudi izvajanje poučevanja nemškega jezika in kulture v okviru dopolnilnega pouka maternih jezikov za učence drugih narodnosti. (glej tabelo I spodaj)

Republika Slovenija s sredstvi državnega proračuna prek javnega razpisa financira posamezne programske vsebine medijev, ki so v javnem interesu, kamor spadajo tudi programske vsebine, ki omogočajo uresničevanje pravice do javnega obveščanja in obveščenosti tako obema narodnostnima skupnostma in romski skupnosti kot tudi drugim manjšinskim skupnostim.

Posebno poslanstvo na tem področju ima javna radiotelevizija. Skladno z Zakonom o Radioteleviziji Slovenija je oddajanje radijskih in televizijskih programov italijanske in madžarske narodne skupnosti, radijskih in televizijskih oddaj za romsko etnično skupnost in radijskih in televizijskih programov za tujo javnost določena kot dejavnost javne službe, ki jo je dolžna izvajati Radiotelevizija Slovenija. V svojih programih mora Radiotelevizija Slovenija med drugim tudi podpirati širjenje vednosti o drugih kulturah, ki so zastopane v Sloveniji, in njihovih predstavnikih. V zvezi s tem je treba poudariti, da je Radioteleviziji Slovenija v skladu z ustavo in zakonom podeljena institucionalna in programska oz. uredniška avtonomija, zato država oz. Republika Slovenija ne more in ne sme posegati v njeno programsko politiko.

Republika Slovenija uresničevanje individualnih pravic v kulturi zagotavlja tudi pripadnikom nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji.

Ministrstvo za kulturo na podlagi Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti izvaja letni Javni razpis za izbor kulturnih projektov programa, namenjenega pripadnikom nemško govoreče etnične skupine v RS. Cilj razpisa je podpora projektom, ki prispevajo k ohranjanju, razvoju in promociji jezikovne in kulturne raznolikosti ter kulturne identitete pripadnikov nemško govoreče etnične skupine v RS ter višja raven njihove območne in področne kulturne integracije. Projekti pokrivajo vsa področja kulture in izhajajo iz potreb nemško govoreče skupine v RS. V letu 2020 so se sredstva na področju kulturnih projektov nemško govoreče etnične skupine povišala za 45 odstotkov, kar je omogočilo, da je bilo pripravljenih in odobrenih veliko več projektov, ki spodbujajo ohranjanje jezika. Iz tega projekta je sredstva črpalo Kulturno društvo nemško govoreče mladine in izdalo nemški časopis Laibacher Zeitung ter se financira prevajanje etnološke literature v zavodu Putscherle. Društvo Kočevarjev staroselcev bo s pomočjo tega razpisa izdalo dve številki dvojezičnega časopisa Bakh (ki že nekaj let ni bil izdan), Zavod Nesseltal-Koprivnik pa bo izdal brošuro kočevarskih ledinskih imen (v slovenskem, nemškem in kočevarskem jeziku).

Javni sklad RS za kulturne dejavnosti vsako leto izvede Javni razpis za izbor kulturnih projektov različnih etničnih skupnosti in priseljencev v RS (Etn). Tudi društva nemško govoreče etnične skupine v RS so prijavitelji in prejemniki sredstev na podlagi tega razpisa. (glej tabelo II v prilogi)

K promociji nemškega jezika in kulture v Sloveniji že 30 let prispeva tudi Avstrijska čitalnica, ki deluje v okviru Univerzitetne knjižnice Maribor z namenom promocije avstrijske književnosti, kulture, umetnosti in nemškega jezika, kot tudi povezovanja med Republiko Avstrijo in Republiko Slovenijo.

Avstrijska čitalnica Maribor je prostorsko in organizacijsko del Univerzitetne knjižnice Maribor in v tem delu ji finančna sredstva zagotavlja Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Čitalniško gradivo, ki se letno dopolnjuje s pomočjo finančnih sredstev avstrijskega Ministrstva za evropske in mednarodne zadeve, vsebuje tudi neknjižno gradivo, dnevno časopisje in strokovno periodiko, v njem pa se trenutno nahaja nekaj več kot 12.500 enot. Avstrijska čitalnica Maribor ni samo klasična knjižnična zbirka, ampak nudi tudi široko paleto najrazličnejših prireditev – literarnih večerov, razstav, tematskih predavanj, mednarodnih simpozijev in posvetovanj, ki se organizirajo s finančno podporo Avstrijskega kulturnega foruma Ljubljana. Vsi dosežki so rezultat dobrega sodelovanja z drugimi institucijami in knjižnicami v Sloveniji in izven nje.

Nemščina je bila vključena v dosedanja nacionalna programa za jezikovno politiko (2007–2011 in 2014–2018) kakor tudi v Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, ki je v obravnavi v Državnem zboru, in sicer z različnimi cilji in ukrepi za ohranjanje, razvijanje in promocijo jezika in kulture jezikovnih skupnosti v okviru jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti.

2.3 Madžarščina

2.3.2. Priporočila Odbora strokovnjakov za izboljšanje zaščite in spodbujanja rabe madžarščine v Sloveniji

I. Priporočila za takojšnje ukrepe

- a. **Okrepiti dvojezični izobraževalni sistem, vključno z zagotavljanjem ustreznega usposabljanja učiteljev za poučevanje v madžarščini.**
- b. **Povečati trajanje in pogostost programov v madžarščini na javni televiziji.**

Ad) a.

Zaradi izkazane potrebe po dodatnem usposabljanju pedagoških delavcev je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport v letih 2013 - 2015 in 2016-2020 financiralo izvajanje projekta Dvig jezikovnih kompetenc pedagoških delavcev v jezikih manjšin v dvojezičnih vzgojno-izobraževalnih zavodih v Prekmurju in Porabju. Financiranje izvajanja projekta se bo nadaljevalo tudi v letih 2021-2022.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je v letu 2020 naročilo Zavodu Republike Slovenije za šolstvo pripravo izhodišč za preverjanje znanja madžarščine kot drugega jezika v dvojezičnih šolah na narodno mešanem območju Prekmurja in v programih Dvojezične srednje šole Lendava. Projekt bo trajal tri leta. Končno poročilo se pričakuje decembra 2022.

Urad za narodnostna vprašanja v okviru strokovno-razvojnega naloga izvaja aktivnosti v povezavi z izvedbo dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti. Aktivnosti potekajo na podlagi sklepa ministrice o financiranju (6039-6/2020/1) in Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021-25. Naloge zajemajo izvedbo že uveljavljenih praks delovanja dopolnilnih poukov materinščine, kakor tudi pomoč pri izvedbi pouka madžarščine izven poselitvenega področja.

Ad) b.

V skladu s 3. členom Zakona o Radioteleviziji Slovenija (v nadaljevanju ZRTVS-1) je obveznost javne službe RTV Slovenija, da ustvarja, pripravlja, arhivira in oddaja – med drugim – po en radijski in televizijski program za avtohtono madžarsko narodno skupnost.

V skladu s 4. členom ZRTVS-1 mora RTV Slovenija v svojih programih, ki spadajo v javno službo, med drugim zagotavljati pravice madžarski narodni skupnosti, tako da:

- zagotavlja verodostojne in nepristranske informativne oddaje, s katerimi celovito obvešča o političnem dogajanju doma in v zamejstvu, o pomembnih dogodkih v preostalih evropskih državah, zlasti članicah Evropske unije, in o pomembnih svetovnih temah tako, da posredovane vsebine omogočajo objektivno javno obveščenost avtohtone madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji;
- zagotavlja uresničevanje ustavnih pravic madžarske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja in spodbuja povezovanje narodnih skupnosti z matičnim narodom in vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov madžarskega naroda v narodnostne programe;
- skladno z meddržavnimi pogodbami in v sodelovanju z javnimi radiotelevizijami sosednjih in drugih držav podpira nastanek in razvoj čezmejnih radijskih in televizijskih projektov.

V zvezi s tem pa je treba poudariti, da je RTV Slovenija v skladu z Ustavo RS in 2. členom ZRTVS-1 podeljena institucionalna in programska oz. uredniška avtonomija, zato država oz. Republika Slovenija ne more in ne sme posegati v njeno programsko politiko.

Za programsko politiko in s tem posledično za odločitev o obsegu in količini programskih vsebin in oddaj v madžarskem jeziku je v prvi vrsti pristojen Programski svet RTV Slovenija – kot najvišji organ, pristojen za programsko politiko –, katerega član pa je tudi predstavnik madžarske narodne skupnosti. Poleg tega Programski svet imenuje Programski odbor za madžarski narodnostni program, ki ima 9 članov in ima naslednje pristojnosti (23. člen ZRTVS-1):

- daje soglasje k imenovanju odgovornega urednika narodnostnega programa in k obsegu ter programski zasnovi, programskim standardom in programski shemi tega programa, ki morajo biti usklajeni z materialnimi zmožnostmi javnega zavoda RTV Slovenija ter s predpisi, ki urejajo njegovo delo;
- obravnava uresničevanje programske zasnove ter programsko-produkcijski načrt in letno poročilo javnega zavoda RTV Slovenija v delu, ki se nanaša na narodnostni program;
- obravnava pripombe in predloge gledalcev oziroma poslušalcev narodnostnega programa ter se do njih opredeli;
- daje pobude Programskemu svetu za obravnavanje vprašanj s področja narodnostnih programov;
- opravlja druge naloge s področja narodnostnih programov, kadar tako določa statut.

RTV Slovenija sicer omogoča narodno manjšinske programe za madžarsko narodno skupnost prek regionalne enote RTV v Mariboru, s podenoto v Lendavi, v obliki regionalnih programov in določenih oddaj pa tudi v programih na nacionalni ravni. Podrobnejše podatke in pojasnila lahko da RTV Slovenija sama oziroma so podatki o konkretnem izvajanju javne službe na področju zagotavljanja programov in programskih vsebin v madžarskem jeziku oz. za madžarsko narodno skupnost razvidni tudi iz letnih poročil RTV Slovenija, ki so javno dostopni na njeni spletni strani <https://www.rtvlo.si/rtv/kdo-smo/zakoni-predpisi-in-dokumenti/letni-nacrti-in-porocila/471839>.

Izvajanje dvojezičnosti v Republiki Sloveniji med drugim navaja tudi Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15; ZKnj-1), ki ureja javno službo na področju knjižnične dejavnosti in ki določa, da splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih zagotavljajo pripadnikom italijanske in madžarske narodne skupnosti komuniciranje v njihovem jeziku. Splošne knjižnice na omenjenih območjih pripravljajo program dejavnosti v soglasju s predstavniki narodnih skupnosti. ZKnj-1 v 25. členu določa, da splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih izvajajo knjižnično dejavnost tudi za potrebe narodnih skupnosti, in sicer poleg dodatnega nakupa knjižničnega gradiva tudi zagotavljanje komunikacije v knjižnici v jeziku narodnih skupnosti, razvijanje bralne kulture, usposabljanje uporabnikov, prireditve v jeziku skupnosti ipd.

Knjižnično dejavnost za madžarsko narodno skupnost na podlagi 25. člena Zknj-1 izvajata Knjižnica – Kulturni center Lendava in Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti. Splošne knjižnice na dvojezičnem območju pri svojem delovanju in poslovanju z uporabniki dosledno upoštevajo z Ustavo Republike Slovenije določeno dvojezičnost (knjižnično gradivo, napisi, komuniciranje, obrazci, povezanih s poslovanjem, nudenje splošnih informacij in informacij o ter iz knjižničnega gradiva, spletna stran, prireditve itd.). Znanje jezika narodne skupnosti je v sistemizaciji delovnih mest v splošni knjižnici določeno kot posebni pogoj za zasedbo delovnega mesta. Komuniciranje knjižnice na narodnostno mešanem območju v jeziku narodne skupnosti v praksi predstavlja: neposredno delo z uporabniki pri izposoji knjižničnega gradiva, urejanje in ažuriranje spletne strani knjižnice v jeziku narodne skupnosti, urejanje, prevajanje in objavljane vseh javno dostopnih dokumentov in obvestil knjižnice v jeziku narodne skupnosti, izdelavo seznamov novosti in drugega informativnega gradiva v jeziku narodne skupnosti in njihovo objavljane, urejanje, pisanje in prevajanje vabil, biltenov, zbornikov, razstav in prireditev knjižnice v dvojezičnih izdajah oz. v jeziku narodne skupnosti, urejanje in ažuriranje aplikacij socialnih omrežij knjižnice v jeziku narodne skupnosti (npr. blog).

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobotla dostopnost knjižničnega gradiva in informacij uporabnikom madžarske narodne skupnosti povečuje tudi z bibliobusom.

Izpostavljam Domoznanski portal Kamra, namenjen projektom digitalizacije domoznanskega gradiva, ki je dostopen v slovenskem, italijanskem, madžarskem in angleškem jeziku. Knjižnice na narodnostno mešanih območjih imajo v zbirkah precej domoznanskega gradiva v jezikih narodnih skupnosti, ki ga postopno digitalizirajo in objavljajo na portalu. (*glej tabelo II v prilogi*)

Madžarščina je bila vključena v dosedanja nacionalna programa za jezikovno politiko (2007–2011 in 2014–2018) kakor tudi v Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, ki je v obravnavi v Državnem zboru, in sicer z različnimi cilji in ukrepi za ohranjanje, razvijanje in promocijo jezika in kulture jezikovnih skupnosti v okviru jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti.

2.4 Italijanščina

2.4.2. Priporočila Odbora strokovnjakov za izboljšanje zaščite in spodbujanja rabe italijanščine v Sloveniji

I. Priporočila za takojšnje ukrepe

a. Zagotoviti zadostna sredstva za radijske in televizijske programe v italijanščini najmanj na sedanji ravni.

Ad) a

V skladu s 3. členom ZRTVS-1 je obveznost javne službe RTV Slovenija, da ustvarja, pripravlja, arhivira in oddaja – med drugim – po en radijski in televizijski program za avtohtono italijansko narodno skupnost. V skladu z določbami 30. člena ZRTVS-1 se dejavnost javne službe, torej tudi programi za italijansko narodno skupnost, financira iz RTV-prispevka. Poleg tega pa se del narodnostnih programov v deležu, ki se ne financira iz RTV- prispevka, financira tudi iz državnega proračuna.

V zvezi s tem pa je treba poudariti, da je RTV Sloveniji v skladu z Ustavo RS in 2. členom ZRTVS-1 podeljena institucionalna, finančna in programska oz. uredniška avtonomija, zato država oz. Republika Slovenija ne more in ne sme posegati v njeno programsko ali finančno politiko.

Za programsko politiko in s tem posledično za odločitev o obsegu in količini programskih vsebin in oddaj, namenjenih italijanski narodni skupnosti, je v prvi vrsti pristojen Programski svet RTV Slovenija – kot najvišji organ, pristojen za programsko politiko – katerega član pa je tudi predstavnik italijanske narodne skupnosti. Programski svet imenuje tudi Programski odbor za italijanski narodnostni program, ki ima 9 članov in ima zakonsko določene pristojnosti (23. člen ZRTVS-1). Za vprašanja finančne narave oz. za nadzor nad finančnim poslovanjem pa je pristojen Nadzorni svet RTV Slovenija, ki mora o svojih ugotovitvah pisno obveščati med drugim tudi Programski odbor RTV-programov za italijansko narodno skupnost.

RTV Slovenija sicer omogoča narodno manjšinske programe za italijansko narodno skupnost prek regionalne enote RTV v Kopru, v obliki regionalnih programov in določenih oddaj pa tudi v programih na nacionalni ravni. Sodelovanje italijanske narodne manjšine pri upravljanju programov je torej polno zagotovljeno, v veliki meri z osebjem italijanske narodnosti. Podrobnejše podatke in pojasnila lahko da RTV Slovenija sama oziroma so podatki o konkretnem izvajanju javne službe na področju zagotavljanja programov in programskih vsebin za italijansko narodno skupnost razvidni tudi iz letnih poročil RTV Slovenija, ki so javno dostopni na njeni spletni strani <https://www.rtvlo.si/rtv/kdo-smo/zakoni-predpisi-in-dokumenti/letni-nacrtni-porocila/471839>.

Zakon o knjižničarstvu v 25. členu določa, da splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih izvajajo knjižnično dejavnost tudi za potrebe narodnih skupnosti, in sicer poleg dodatnega nakupa knjižničnega gradiva tudi zagotavljanje komunikacije v knjižnici v jeziku narodnih skupnosti, razvijanje bralne kulture, usposabljanje uporabnikov, prireditve v jeziku skupnosti ipd. Knjižnično dejavnost za italijansko narodno skupnost na podlagi 25. člena Zknj-1 izvajajo Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Mestna knjižnica Izola in Mestna knjižnica Piran. Splošne knjižnice na dvojezičnem območju pri svojem delovanju in poslovanju z uporabniki dosledno upoštevajo z Ustavo Republike Slovenije določeno dvojezičnost (knjižnično

gradivo, napisi, komuniciranje, obrazci, povezanih s poslovanjem, nudenje splošnih informacij in informacij o ter iz knjižničnega gradiva, spletna stran, prireditve itd.). Znanje jezika narodne skupnosti je v sistemizaciji delovnih mest v splošni knjižnici določeno kot posebni pogoj za zasedbo delovnega mesta. Komuniciranje knjižnice na narodnostno mešanem območju v jeziku narodne skupnosti v praksi predstavlja: neposredno delo z uporabniki pri izposoji knjižničnega gradiva, urejanje in ažuriranje spletne strani knjižnice v jeziku narodne skupnosti, urejanje, prevajanje in objavljane vseh javno dostopnih dokumentov in obvestil knjižnice v jeziku narodne skupnosti, izdelavo seznamov novosti in drugega informativnega gradiva v jeziku narodne skupnosti in njihovo objavljane, urejanje, pisanje in prevajanje vabil, biltenov, zbornikov, razstav in prireditev knjižnice v dvojezičnih izdajah oz. v jeziku narodne skupnosti, urejanje in ažuriranje aplikacij socialnih omrežij knjižnice v jeziku narodne skupnosti (npr. blog).

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper dostopnost knjižničnega gradiva in informacij uporabnikom italijanske in madžarske narodne skupnosti povečuje tudi z bibliobusom.

Izpostavljam: Domoznanski portal Kamra, namenjen projektom digitalizacije domoznanskega gradiva, je dostopen v slovenskem, italijanskem, madžarskem in angleškem jeziku. Knjižnice na narodnostno mešanih območjih imajo v zbirkah precej domoznanskega gradiva v jezikih narodnih skupnosti, ki ga postopno digitalizirajo in objavljajo na portalu.

Dostopnost e-knjig v italijanskem jeziku: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja pripadnikom italijanske narodne skupnosti v celotni Istri omogoča neposreden dostop do e-knjig v italijanskem jeziku prek portala MLOL – La biblioteca digitale italiana in Istria. Glavni cilj Italijanske digitalne knjižnice v Istri je približati elektronsko knjigo vsem pripadnikom italijanske narodne skupnosti v Istri, tako slovenski kot hrvaški, in tako tvorno prispevati k ohranjanju italijanske narodne skupnosti, njene jezikovne in kulturne entitete na celotnem območju Istre. (glej tabelo II v prilogi)

Italijanščina je bila vključena v dosedanja nacionalna programa za jezikovno politiko (2007–2011 in 2014–2018) kakor tudi v Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, ki je v obravnavi v Državnem zboru, in sicer z različnimi cilji in ukrepi za ohranjanje, razvijanje in promocijo jezika in kulture jezikovnih skupnosti v okviru jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti.

2.5 Romščina

2.5.2 Priporočila Odbora strokovnjakov za izboljšanje zaščite in spodbujanja rabe romščine v Sloveniji

I. Priporočila za takojšnje ukrepe

a. Začeti poučevati romščino kot predmet na vseh ustreznih stopnjah in razviti načrt za usposabljanje učiteljev, ki so zmožni poučevati romščino.
--

Ad) a

Slovenija je edina država v Evropi, ki je sprejela krovni zakon o Romih, ki uživajo zaščito na ustavni ravni. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport si skupaj z Zavodom RS za šolstvo prizadeva vzpostaviti učenje romščine kot materne jezika in kulture za pripadnike romske skupnosti, kar je le ena izmed aktivnosti v širšem naboru ukrepov za dvig socialnega in kulturnega kapitala Romov v Republiki Sloveniji. Zavod RS za šolstvo v letih 2017-2020 ni vzpostavil poučevanja romščine kot materne jezika, zato se je naloga v letu 2021 prenesla na Inštitut za narodnostna vprašanja, ki bo poučevanje romščine kot materne jezika poskušal pilotno vzpostaviti v letu 2021. Na področju dviga socialnega in kulturnega kapitala Romov je v usklajevanju Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2021 – 2030, ki uvaja pouk romščine v osnovne šole.

Inštitut za narodnostna vprašanja v okviru strokovno-razvojnega naloga izvaja aktivnosti v povezavi z izvedbo dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti. Aktivnosti temeljijo na sklepu ministrice o financiranju (6039-6/2020/1), Nacionalnem programu ukrepov za Rome in Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021-25. Naloga

zajemajo izvedbo že uveljavljenih praks delovanja dopolnilnih poukov materinščine ter strokovno podporo pri nadaljevanju uvajanja dopolnilnega pouka romščine, ki je še v fazi vzpostavljanja in pilotiranja. Med konkretne naloge sodi tudi izvedba strokovnega srečanja vseh učiteljev dopolnilnega pouka, v okviru katerega se bodo to leto posvečali izvedbi pouka na daljavo v času pandemije covid-19.

Pri uvajanju poučevanja romščine v osnovnih šolah sodeluje tudi pripadnica romske skupnosti ga. Samanta Baranja. Trenutno poteka faza izbora romskih pomočnic, rojenih govork posameznih narečnih različic romščine, ki bodo prevzele poučevanje. Posebna skrb bo namenjena usposabljanju izbranih učiteljev-ic ter pripravi učnega načrta in didaktičnih materialov (zbiranje v skripto), ki bodo podlaga za izvedbo pouka. Pilotsko poučevanje bo potekalo v okviru dveh skupin učencev prve triade osnovnih šol, ene iz prekmurskega ter druge iz belokranjskega področja, predvidoma od septembra 2021. Sledila bo evalvacija izvedbe in (morebitnih že zaznavnih) učinkov pouka romščine.

II. Nadaljnja priporočila

b. Spodbujati ozaveščenost o romskem jeziku in kulturi kot sestavnem delu kulturne dediščine Slovenije v okviru splošnega izobraževanja in v medijih

Ministrstvo za kulturo je na javnem razpisu za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2020 podprlo kulturni projekt Most sožitja prijavitelja ZVEZA ROMOV SLOVENIJE- izdajatelj radia Romic (19.782,31 EUR). Projekt vsebuje prispevke, ki imajo poudarek na boju proti predsodkom do Romov, predstavljajo romsko problematiko, življenje, navade, romsko kulturo. Oddaje potekajo v slovenskem jeziku, deloma pa tudi v romščini. (*glej tabelo II v prilogi*)

Splošne knjižnice, ki delujejo na območjih, na katerih živi romska populacija, so po Zakonu o knjižničarstvu dolžne izvajati knjižnično dejavnost za Rome kot skupino uporabnikov s posebnimi potrebami. Gre za načelo večkulturnosti delovanja splošnih knjižnic, ki jo je treba izvajati s prilagojenimi organizacijskimi prijemi oz. s prilagojenim načinom dela. Posebne programe/projekte za Rome financirajo lokalne skupnosti v okviru knjižnične javne službe in jih ne opredeljujemo posebej. Programi in projekti knjižnic so namreč zasnovani celovito in upoštevajo lokalne potrebe po vključevanju različnih ciljnih skupin, med katere sodijo tudi uporabniki s posebnimi potrebami (med njimi Romi). Programe finančno podpirajo lokalne skupnosti.

V letih 2019 in 2020 sta bila izvedena javna razpisa za sofinanciranje kulturnih projektov na področju romske skupnosti, v okviru katerih so se prednostno podpirale dejavnosti v jeziku pripadnikov romske skupnosti ali dvojezični projekti ter projekti, ki spodbujajo bralno pismenost. Leta 2019 je bilo sofinanciranih 26 projektov za spodbujanje ohranjanja in učenja romskega jezika ter spodbujanje izdaje literature v romskem jeziku in dvojezične izdaje. Izvedeni so bili projekti, kot so: izdaja raznih časopisov, knjig, pravljič, literarni natečaji, večeri in literarne delavnice, radijske oddaje za promocijo in spodbujanje romskega jezika, predavanja in tečaji romskega jezika ter veliko delavnic za otroke, na katerih so s pisanjem, branjem in različnim ustvarjanjem spoznavali in utrjevali romski jezik. Leta 2020 je bilo izvedenih 23 projektov, namenjenih za ohranjanje, razvoj in promocijo jezika. Izdani so bili dve pesniški zbirki za otroke, dvojezična pravljica, zbirka podatkov in zgodb romskega naselja Pušča, avtorska pesniška zbirka, avtorska osebna izpoved ter 4 časopisi. Izvedeni so bili romska bralna značka, literarni natečaji, večeri in literarne delavnice, predavanja in tečaji romskega jezika, radijske oddaje ter veliko delavnic za otroke. (*glej tabelo II v prilogi*)

Romščina je bila vključena v dosedanja nacionalna programa za jezikovno politiko (2007–2011 in 2014–2018) kakor tudi v Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, ki je v obravnavi v Državnem zboru, in sicer z različnimi cilji in ukrepi za ohranjanje, razvijanje in promocijo jezika in kulture jezikovnih skupnosti v okviru jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti.

2.6 Srbščina

2.6.2 Priporočila Odbora strokovnjakov za izboljšanje zaščite in spodbujanja rabe srbsčine v Sloveniji

I. Priporočila za takojšnje ukrepe

- a. **Priznati srbsčino kot manjšinski jezik, ki se tradicionalno uporablja in začeti dialog z govorniki srbsčine za izvajanje II. dela listine.**
- b. **Spodbujati ozaveščenost o srbskem jeziku in kulturi kot sestavnem delu kulturne dediščine Slovenije v okviru splošnega izobraževanja in v medijih.**

Ad) a.

Leta 2011 je bila sprejeta Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, vključno s Srbi, ki zagotavlja podlago za ustanovitev Sveta Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: Svet). Svet deluje kot posvetovalno telo, ki obravnava vprašanja, pobude in predloge pripadnikov teh narodnih skupnosti. Svet zagotavlja institucionalni okvir za dialog med predstavniki vlade in predstavniki teh narodnih skupnosti.

Zaradi daljšega usklajevanja glede imenovanja predstavnika srbske skupnosti v Svetu Vlade RS za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Sloveniji do konstituiranja slednjega v sedanjem mandatu vlade še ni prišlo. Pričakuje se, da se bodo krovne organizacije Srbov v Sloveniji o tem uskladile v najkrajšem možnem času, kar bo omogočilo konstituiranje tega organa v naslednjih tednih.

Ad) b.

Srbsčino se je mogoče učiti kot tuji jezik v okviru obveznih izbirnih predmetov v osnovni šoli ter v okviru dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti.

Srbski jezik je v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem umeščen kot obvezni izbirni predmet v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole. Temelji na učnem načrtu, ki ga je Strokovni svet za splošno izobraževanje RS potrdil aprila 2007.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in tehnološki razvoj Republike Srbije je v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije v letu 2020 v Slovenijo napotilo 8 učiteljev srbsčine kot maternega jezika, ki so se v šolskem letu 2020/2021 vključili v program izvajanja dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti na vzgojno-izobraževalnih zavodih v Republiki Sloveniji. V program se je vključilo 232 otrok na 15 osnovnih šolah po Sloveniji. *(glej tabelo I v prilogi)*

Ministrstvo za kulturo je na javnem razpisu za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2020 podprlo kulturni projekt prijavitelja SKC DANILO KIŠ Radijska oddaja v srbskem jeziku "Kontrola leta" (6.138,70 EUR). To je edina radijska oddaja v srbskem jeziku v Sloveniji; tematizira položaj, kulturo in potrebe srbske skupnosti kot tudi ostalih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije.

Ministrstvo za kulturo je na javnem razpisu za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2020 podprlo tudi kulturni projekt prijavitelja ZAVOD RADIO ŠTUDENT Urbana študentska medijsko-izobraževalna platforma 2020 (99.220,00 EUR). V okviru tega projekta se izvajajo oddaje, v katerih so vključeni tudi zunanji sodelavci in organizacije, ki predstavljajo določene etnične skupnosti, hkrati pa imajo možnost biti obveščeni tudi v lastnem jeziku. Sem sodi med drugim oddaja Jugosfera, oddaja pripadnikov nekdanje Jugoslavije.

Glej tudi odgovor k priporočilu 2.1.2 I.b. (glej tabelo II v prilogi)

Primer dobre prakse je izveden projekt v okviru javnega razpisa za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru evropskega socialnega sklada v letih 2018–2019, ki je z izvedbo dejavnosti na nov in inovativen način prispeval k ohranjanju in promociji srbskega jezika in se je zaključil 31. 12. 2019. Srbski kulturni center Danilo Kiš – #MANJŠINENAMREŽI: Glavni rezultat projekta je bilo ustvarjanje spletnega medija s strani ranljivih skupin, o ranljivih skupinah in za ranljive skupine ter širšo javnost. Z ustvarjanjem tovrstnega spletnega medija kot tudi skozi aktivnosti projekta je bilo izvedenih več kot 50 medijskih objav o projektu v osrednjih slovenskih medijih, kot so Radio televizija Slovenije, portal MMC, ter v manjšinskih, strokovnih in alternativnih medijih, kot so Radio Študent, Primorske novice, RAI Furlanija - Julijska krajina, s čimer je bila povečana vidnost manjšinskih jezikov v javnem prostoru. Na ta način so ranljive skupine dobile »glas«. Navsezadnje pa je opravljeno delo prispevalo k raznovrstnosti medijske pokrajine v Sloveniji, tako vsebinsko (medkulturnost, večjezičnost, kritičnost) kot tudi k inovativnim medijskim formam (multimedijskost, »cross media«, državljansko novinarstvo). Obenem pa so imeli pripadniki in pripadnice ranljivih skupin v okviru projekta priložnost usposabljanja za uporabo IKT za potrebe kvalitetnega, medkulturnega in manjšinskega novinarstva (razvoj veščin ranljivih skupin), da se z lastnim udejstvovanjem v kulturni produkciji in z inovativnimi, tehnološkimi rešitvami uprejo mehanizmu diskriminacije in marginalizacije ter da svojo kulturo vključijo v enakopravni dialog in neprekinjeno interakcijo z drugimi kulturami ter s kulturo večinskega prebivalstva.

Splošne knjižnice se dandanes uveljavljajo predvsem kot prostor za srečevanje kultur. Večkulturni servisi niso posebne storitve knjižnic, ampak so integrirani v temeljni program dejavnosti, zato pri načrtovanju svojega dela knjižnice predvidijo posebno skrb tudi za kulturno-jezikovne manjšine. Jedro vsake knjižnice je zagotovo knjižnična zbirka (fizična, virtualna). Knjižnice se morajo ozirati po značilnostih in potrebah svojih uporabnikov, zato načrtujejo tudi kulturne dejavnosti, ki zajemajo zaščito kulturne raznolikosti in povezovanje različnih kultur, izobraževalne dejavnosti, kot sta npr. jezikovno izobraževanje in usposabljanje za uporabo informacijske tehnologije, in različne družbene dejavnosti, ki izboljšujejo kakovost življenja ljudi na območju, na katerem knjižnica deluje (npr. razumevanje medkulturnih vsebin s predstavitvami knjig, skupinskim branjem, s knjižnimi razstavami, z uresničevanjem interkulturnih odnosov v obliki interaktivne konverzacije, večjezičnimi zbirkami, spoštovanjem različnosti, preprečevanjem socialne izključenosti, organizacijo večjezičnih spletnih informacij za etnične skupine, izmenjavo izkušenj med knjižnicami, povezovanjem knjižnic, racionalizacijo strokovnega dela itd.). Programe finančno podpirajo lokalne skupnosti.

Izpostavljamo Knjižnico Franceta Balantiča Kamnik, ki nadaljuje izgradnjo v letu 2015 zasnovane medkulturne knjižnične zbirke. Zbirko sestavlja knjižnično gradivo v bosanskem, albanskem, srbskem, hrvaškem in makedonskem jeziku. Zbirka je del projekta Jezik: moj, tvoj, naš, ki je namenjen širjenju medkulturnosti, jezikovnemu ozaveščanju in spoznavanju knjižničnih dobrih praks ter tujejezičnega gradiva. Projekt je nastal zaradi potrebe po omogočanju enakopravne dostopnosti do knjižnih zbirk in gradiva v maternem jeziku za Neslovence. Zbirka trenutno obsega že več kot 1000 enot knjižnega gradiva, časopisov, DVD-jev in zgoščenk.

Srbščina je bila vključena v dosedanja nacionalna programa za jezikovno politiko (2007–2011 in 2014–2018) kakor tudi v Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, ki je v obravnavi v Državnem zboru in sicer z različnimi cilji in ukrepi za ohranjanje, razvijanje in promocijo jezika in kulture jezikovnih skupnosti v okviru jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti.

2.1.2., 2.2.2. in 2.6.2.

I. Priporočila za takojšnje ukrepe, ki se nanašajo na hrvaščino, nemščino in srbščino

a. Priznati hrvaščino, nemščino in srbščino kot manjšinske jezike, ki se tradicionalno uporabljajo in začeti dialog z govorniki teh jezikov za izvajanje II. dela Listine
--

Odbor strokovnjakov ELRMJ je prepoznal visoko raven zaščite manjšin, vključenih v slovensko ustavo, in napredek, ki je bil dosežen na več področjih. Po drugi strani pa se zgornja priporočila nanašajo na vprašanje, ki je predmet različne interpretacije Listine s strani Odbora strokovnjakov in Vlade Republike Slovenije. Gre za vprašanje jezikov, za katere se uporablja Listina v Sloveniji.

Pri tem je potrebno poudariti, da 5. poročilo Odbora strokovnjakov ne upošteva v zadostni meri Izjave Republike Slovenije, ki jo je predložila ob ratifikaciji Listine (4.10.2000) in temelji na slovenski ustavi. Slednja dve narodni manjšini – italijansko in madžarsko narodno skupnost – ter romsko skupnost priznava kot ustavne kategorije. V skladu z Ustavo RS imata avtohtona italijanska in madžarska narodna skupnost zagotovljene posebne kolektivne pravice. Določen obseg kolektivnih pravic je zagotovljen tudi romski skupnosti (64. in 65. člen ustave).

V zvezi z II. delom Listine je ob njeni ratifikaciji Slovenija predložila Izjavo, v kateri je zapisano: »Republika Slovenija izjavlja, da sta na podlagi Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih italijanski in madžarski jezik na ozemlju Republike Slovenije regionalna ali manjšinska jezika. V skladu z drugim odstavkom 2. člena Listine bo Republika Slovenija za ta jezika uporabljala naslednje določbe III. dela Listine ...«
»V skladu s petim odstavkom 7. člena Listine bo Republika Slovenija smiselno uporabila določbe prvega do četrtega odstavka 7. člena za romski jezik.«

Slovenija je z Izjavo ob ratifikaciji Listine omejila njeno uporabo v Sloveniji na jezike, ki so v skladu z njenim ustavnim redom priznani kot manjšinski na območjih, kjer ti narodni skupnosti tradicionalno živita (italijanski, madžarski in *smiselno* romski jezik).

Izjava je vključena v zakon o ratifikaciji Listine in je za Vlado Republike Slovenije zavezujoča. Iz Izjave, ki jo je Slovenija deponirala pri depozitarju (Gen.Sek. Sveta Evrope) izhaja, da je določila obseg uporabe (oz. omejila uporabo) ELRMJ v celoti na ustavno priznani narodni skupnosti z dodatkom, da se bodo nekatere določbe smiselno uporabljale tudi za romsko skupnost. Ocenjujemo, da je izjava v tem smislu jasna in ne bi bilo upravičeno razlagati, da je samo Slovenija to tako razumela.

Z vidika prava mednarodnih pogodb dopustnost pridržkov oz. interpretativnih izjav, za katere se oceni, da imajo naravo pridržka, ocenjujejo pogodbenice določene mednarodne pogodbe. Če pogodbenice menijo, da pridržek ali interpretativna izjava posamezne pogodbenice ni dopusten/na (ni združljiv/a s predmetom in namenom pogodbe), lahko nanj/o podajo ugovor. Če države pogodbenice pridržku oz. interpretativni izjavi ne ugovarjajo v roku 12 mesecev, se šteje, da z njim/njo soglašajo oz. da sprejemajo pravni učinek, ki ga je pogodbenica, ki je izrazila pridržek oz. podala interpretativno izjavo, z njim/njo želela doseči.

Glede na to, da po naših podatkih, ugovora na Izjavo Slovenije ni bilo, je treba šteti, da so druge države pogodbenice ELRMJ sprejele določitev obsega uporabe ELRMJ v Sloveniji, katero je slednja izrazila s svojo Izjavo. Vsled tega je stališče Slovenije, da se Listina ne more uporabljati za druge jezike brez njenega soglasja in v neskladju z njenim pravnim redom.

Ocena Odbora strokovnjakov, da hrvaški, nemški in srbski jezik sodijo v definicijo regionalnih ali manjšinskih jezikov v skladu s 1. členom Listine (tradicionalna uporaba teh jezikov) je torej v nasprotju s stališčem in pravnim redom Republike Slovenije glede obsega uporabe Listine, kakor izhaja iz njene Izjave ob ratifikaciji. Vsled tega je navajanje v 5. Poročilu Odbora strokovnjakov in posledično v njegovih priporočilih, da se Listina uporablja tudi za hrvaški, nemški in srbski jezik, s stališča Slovenije sporno tako s pravnega vidika, kot glede dejanskega stanja.

Ne glede na to Slovenija vprašanja zaščite in rabe hrvaškega, nemškega in srbskega jezika naslavlja v okviru dvostranskih sporazumov z Republiko Hrvaško, Republiko Avstrijo in Republiko Srbijo, kakor izhaja tudi iz zgornjega besedila. Tovrstno sodelovanje na področju kulture temelji na individualnih pravicah, ki jih v skladu s 14., 61. in 62. členom Ustave RS uživajo pripadniki drugih etničnih skupin, vključno s hrvaško, srbsko in nemško govorečo etnično skupino. Ustava Republike Slovenije vsakomur zagotavlja enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na narodnost (14. člen); pravico, da svobodno izraža pripadnost svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo (61. člen); in pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon (62. člen).

Kot izhaja iz zgornjega besedila, Vlada Republike Slovenije tovrstna vprašanja naslavlja v okviru institucionalnega dialoga s pripadniki hrvaške in srbske narodne skupnosti (Svet) kakor tudi s pripadniki nemško govoreče etnične skupine (Delovna skupina za trajni dialog).

Slovenija pripisuje velik pomen pravicam narodnih manjšin, saj gre za eno temeljnih človekovih pravic, ki jih zagotavlja njen demokratični politični sistem, ki določa pogoje za njihovo uresničevanje. Posebne pravice narodnih manjšin in pripadnikov drugih etničnih skupnosti in skupin so odraz pluralistične družbe in zagotavljajo temelj vključenosti in razumevanja med ljudmi.

Vlada Republike Slovenije je trdno odločena nadaljevati svoja prizadevanja za krepitev in spodbujanje ozaveščenosti o jezikih narodnih manjšin ter drugih etničnih skupnosti in skupin v Republiki Sloveniji ter bo tudi v prihodnje obravnavala vprašanja, kjer obstajajo možnosti za izboljšave, v skladu z Ustavo Republike Slovenije in Izjavo, ki jo je predložila ob ratifikaciji Listine.

Tabela I – Izobraževanje

Dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti – število učencev glede na jezik in dodeljena sredstva s strani MIZŠ v posameznem šolskem letu

	Nemščina		Srbščina		Hrvaščina	
	Št. učencev	EUR	Št. učencev	EUR	Št. učencev	EUR
2010/11	46	2070,00				
2011/12	46	2070,00			72	
2012/13	60	2700,00	35	1575,00	72	
2013/14	59	2655,00	5	225,00	66	
2014/15	67	3.015,00	8	360,00	112	
2015/16	85	3.825,00			90	
2016/17	90	4050,00	7	315,00	90	
2017/18	90	4.050,00			76	
2018/19	75	3.375,00			79	
2019/20	74	3.330,00	4	180,00	69	
2020/21	61	2.745,00	232	10.440,00	35	

Izvajanje dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti poteka v sodelovanju z etnično skupnostjo ali z izvornimi državami. Pouk, ki ga sofinancira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) poteka v prostorih osnovnih šol. Nekatere etnične skupnosti organizirajo tovrstni pouk vsako šolsko leto, druge občasno. MIZŠ jih spodbuja, da aktivnost izvajajo redno. Nekatere skupnosti, kot na primer hrvaška, pouk redno izvaja, vendar ne zaprosi za sofinanciranje s strani MIZŠ. V letu 2020 je srbsko ministrstvo za izobraževanje v Slovenijo napotilo 8 učiteljev dopolnilnega pouka srbskega jezika. Z izvajanjem pouka so začeli na 15 slovenskih osnovnih šolah.

Tabela II – Kulturni programi

1. Kulturni program madžarske narodne skupnosti in dejavnosti za ohranjanje madžarskega jezika

Leto	Odobrena sredstva (v EUR)
2018	420.142,27
2019	421.341,00
2020	424.098,00
2018–2020	1.265.581,27

2. Kulturni program italijanske narodne skupnosti in dejavnosti za ohranjanje italijanskega jezika

Leto	Odobrena sredstva (v EUR)
2018	289.927,00
2019	203.795,00
2020	319.284,00
2018–2020	813.006,00

3. Sofinancirani kulturni projekti Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti namenjeni pripadnikom hrvaške in srbske skupnosti na podlagi Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov različnih etničnih skupnosti in skupin ter priseljencev v RS

a) Sofinancirani kulturni projekti pripadnikov hrvaške skupnosti v RS

Leto	Število sofinanciranih kulturnih projektov	Odobrena sredstva (v EUR)
2016	35	25.100,00
2017	37	26.150,00
2018	32	22.800,00
2019	29	20.823,00
2020	22	16.042,00
2016–2020	155	110.915,00

b) Sofinancirani kulturni projekti pripadnikov srbske skupnosti v RS

Leto	Število sofinanciranih kulturnih projektov	Odobrena sredstva (v EUR)
2016	90	58.300,00
2017	75	53.771,19
2018	78	48.879,00
2019	85	57.502,00
2020	49	50.416,00
2016–2020	377	268.868,19

4. Sofinancirani kulturni projekti pripadnikov nemško govoreče etnične skupine na podlagi Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov programa, namenjenega pripadnikom nemško govoreče etnične skupine v RS in Javnega razpisa za sofinanciranje kulturnih projektov različnih etničnih skupnosti in skupin, izvedenega na Javnem skladu RS za kulturne dejavnosti

a) Javni razpis za sofinanciranje kulturnih projektov na podlagi Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti

Leto	Število sofinanciranih kulturnih projektov	Odobrena sredstva (v EUR)
2016	22	22.108,00
2017	21	22.108,00
2018	25	22.108,00
2019	18	22.108,00
2020	20	32.108,00
2016–2020	106	120.540,00

b) Javni razpis za sofinanciranje kulturnih projektov različnih etničnih skupnosti in skupin, izveden na Javnem skladu RS za kulturne dejavnosti

Leto	Število sofinanciranih kulturnih projektov	Odobrena sredstva (v EUR)
2016	2	1.500,00
2017	4	2.000,00
2018	4	2.600,00
2019	2	1.150,00
2020	3	1.613,00
2016–2020	15	8.863,00

5. Sofinancirani kulturni projekti na področju romske skupnosti v RS

Leto	Število sofinanciranih kulturnih projektov	Odobrena sredstva (v EUR)
2016	83	92.115,00
2017	75	92.115,00
2018	57	92.115,00
2019	71	92.115,00
2020	59	92.115,00
2016–2020	345	460.575,00

Višina sredstev za kulturni program madžarske in italijanske narodne skupnosti ter višina sredstev, ki se dodelijo v okviru javnih razpisov za kulturne projekte drugih manjšinskih skupnosti, se določita glede na razpoložljiva proračunska sredstva in v skladu z izraženimi kulturnimi potrebami pripadnikov manjšinskih skupnosti.